

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1975

BRNO 1977

- 6 Für die Bestimmung der numismatischen Funde danke ich Frau Dr. T. Kučerovská von der Numismatischen Abteilung des MM in Brno.
- 7 V. Dolný, PV 1974, in Druck - nach der Erforschung des Paradieshofes ist es jetzt möglich, auch den untersten Teil der steinernen Wallmauer in das 11. Jahrhundert zu datieren, die in Sonde 15 festgestellt wurde, und deren Fundamentteil in dieselbe Aufschüttung eingesenkt war, für die die Beimengung gelben Sandes charakteristisch ist.
- 8 Die Körpergräber südlich der Kirche erwähnt J. Havelka, O starožitnostech, jež vykopány byly u svat. Václava v Olomouci, ČVSMO I 1884, 29.
- 9 Eine Ausnahme bildet nur das leere Grab mit Steinfassung, das sich knapp neben der Nordwand der Kirche befindet, und durch Sonde 8 festgestellt worden war. Das Grab ist durch einen gotischen Pfeiler beschädigt, so dass man von seiner Zugehörigkeit zu dem Friedhof um die romanische Kirche erwägen kann.
- 10 V. Richter, op. c. 74 - 75, 98, Abb. 8.
- 11 Bei dem heutigen Stand kann man nicht ausschliessen, dass am Orte der von Bischof Zdzík im Jahre 1131 eingeweihten Kirche des Hl. Wenzels, oder in ihrer Nähe eine ältere Kirche stehen konnte, über die die schriftlichen Quellen schweigen.
- 12 V. Richter, op.c. 105, Abb. 8 und Rekonstruktion des Palastgrundrisses auf Abb. 12.

V Ý Z K U M K A R T O U Z Y V D O L A N E C H

/ okr. Olomouc /

Václav B u r i a n , Vlastivědný ústav, Olomouc

/ Obr. 37, tab. 30, 31/

V období od 30. června do 21. července 1975 byly v rozsahu čtverce I.XXIX a východní poloviny čtverce I.XXX prokopány části prostory R a klášterního kostela, kde přes malý plošný rozsah přinesl výzkum několik důležitých poznatků.

Terén v ploše výkopu měl rovný povrch, uzavřený okruhem vrstevnice 302,25 a vyrovnaný vrstvou humusu mocnou 15 - 25 cm. Takto překrytá stavební destrukce měla zpočátku obvyklé sypké složení povrchového horizontu, od hloubky 40 cm nabýval převahy kompaktní stavební materiál /lomový kámen a cihly/, který v různých seskupeních jevil zvláště na kontrolních blocích dynamický charakter z průběhu devastace. Tato vrstva, vyplňující přízemní částí prostor, ohraničené substrukcemi, sahala do maximální hloubky 290 cm.

Výzkum, postupující v pravoúhelníku směrem na západ, přinesl jako pozoruhodný výsledek v první řadě objev lektoria ve formě zděné přepážky 123 cm silné, která dělila kostel na dvě části. Jde o významný prvek středověké sakrální architektury, který byl nedávno zjištěn ve sporých zbytcích také v královopolské kartouze. Nepřímým vzorem tohoto uspořádání byla nepochybně Velká kartuzie v Clermontu. Při srovnání schématického plánu z roku 1676 je sice vidět, že délka tamního kostela i rozmístění kaplí proly před aplikací v našem prostředí určitým vývojem, kostel má však příčné dělení lektoriem. E. Violet-le-Duc, který tento půdorys uvádí v díle o francouzské středověké architektuře, používá pro východní část kostela název *sanctuarium /le sanctuaire/*, tj. chór otců, západní část označuje jako chór bratří /*le chœur des frères/*.² V řádových chrámech bylo toto rozdělení prostoru zaváděno od 13. století, kdy přibývalo kartouz bez tzv. dolního kláštera.³ Praxe vyčlenit laiky mimo oltářní prostor a oddělit proto loď přepážkou je ovšem velmi starého data, sahá hluboko do čtvrtého století.⁴ Přepážky samy ve vyvinuté formě lektorii /*lettnerü/* se objevují až v pokročilém středověku v kostelích, kde se konaly chórové modlitby /kapitulní, klášterní, katedrální a velkofarní chrámy/, přičemž jejichempora nahrazovala ambony a sloužila jako stanoviště pro lektory mešních perikop, kazatele nebo zpěváky.⁵ Toto vývojové stadium chórových přepážek zastihlo zmíněnou reformu v úpravě prostoru kartuziánského kostela. Podle předního badatele v oboru altaristiky Josefa Brauna S_J, který dělí oltářní přepážky do pěti skupin, náleží lektorium dolanského kostela ke čtvrtému typu.⁶ K této klasifikaci nás vedou nejen časové a teritoriální důvody /typ byl rozšířen na západě ve 13. - 16. století/,¹⁰ ale také zjevné tvaroslovné znaky zaznamenané při výzkumu, jako existence portálu v kompaktním zdivu, jehož masivnost ukazuje i na značnou výšku /podle Brauna lze předpokládat 3,5 - 5 m/. Prozatím však není možno vytvořit konkrétnější představu např. o formě empory. Odkryté substrukce naznačují, že šlo nepochybně o velmi střízlivou aplikaci hlavních stavebních a slohových zásad.

V důsledku objevu lektoria je nyní možno udat základní rozměry půdorysu chóru otců, jehož pravoúhelníkový pracovní označení písmenou F, užívané dosud pro celý kostel, fakticky však pro jeho východní část. Délka od čelní zdi závěru k přepážkové zdi je 1.885 cm, šířka 790 cm. Odkryté přízemní části zdiva se dochovaly v nestejně výšce, nepravidelná koruna je svázná dovnitř prostory.

Severní portál, tvořící komunikaci z místnosti R do chóru otců, byl částečně odkryt již v etapě 1972¹¹. Nyní se ukázalo, že rovná špaleta má šíři 156 cm. Portál byl řešen ze směru vstupu, tj. od severu : na této lici je osazeno a tímto směrem je profilováno ostění. V původním umístění se dochoval pískovcový práh, jehož zhlaví jsou okoseně rozšířena jako podložky pro stejně profilované ostění. Práh je uložen horní plochou 14 cm pod úroveň dlažby místnosti R, dlažba ve špaletě je níže o dalších 29 cm. Z ostění zůstaly v původním upjštění jen dva dílce východní strany. Dolní dílec má úpravu přízemní části podobnou jako portál kaple N:¹² u spodu vystupuje půdorysně čtyřikrát okosená podnož, kterou na lici /severní/ straně ohraničuje v pravém úhlu drobný oblouk. Na okosených stranách dovnitř portálu vystupuje ze šik-

mého přechodu podnože profilace silně mechanicky poškozená. Rovná jižní líc tohoto dílce má dlab pro pantovou skobu. Profilovaná část výše osazeného dílce zcela chybí. Profilace je však zřejmá podle částí nadpražního oblouku, které byly nalézány v destrukci ve špaletě a podle dílce nalezeného r. 1974 :¹³ ze směru vstupu po rovné lici následuje okosená plocha, dále výžlabek, ústupek, obloun, okosení, rovná vnitřní líc, kolmá na první plochu ; vystupující části profilace byly červeně tónovány.

Dlažba v severozápadním rohu chóru otců byla odkryta v absolutní hloubce 249 m, v úrovni nižší od prostory R o 43 cm. Tento úsek dlažby zůstal z celé prostory poměrně nejlépe zachován, takže můžeme podrobněji sledovat její složení a postup kladení. Západně od vodovodní rýhy, kterou zčásti překrývala, sestává ze čtvercových dlaždic 17 x 17 x 5 cm. Směrem k severozápadnímu rohu je dokončována z cihel II. typu různých variant /rozměry ložné plochy 14 x 22 cm, 15,5 x 21 cm, 16 x 20 cm/, a to tím způsobem, že od východu a jihu je čtyřstranná plocha postupně uzavírána směrem k oběma zdím řadami cihel kladených na délku. Směrem k jihu tento způsob dláždění dosahuje špalety průchodu v lektorii ; zde začínají opět čtvercové dlaždice, jejich sled je ve špaletě od západu lemován řadou dlaždic postavených na výšku. Malý ostruvek dlažby pokračuje ještě při jižní straně lektoria. Zbytky bílené omítky byly označeny i v této poslední zkoumané části prostory. Krytina je doložena pouze zlomkem hřebenáče.

Vodovodní rýha, která probíhá napříč chórem otců mezi protilehlými portály z místností O a R, prozkoumaná po částech v letech 1972 a 1973, byla nyní odkryta ve zbývajícím průběhu. Ukázalo se, že kompletně vybudovaný úsek sahá jen po prahu uvedených portálů a nemá pokračování. Profil posledně odkryté části rýhy je od jižního úseku poněkud odlišný a při zachovalosti okolní dlažby i typičtější. Některé dlaždice přesahovaly od západní strany až nad žlab, do něhož se část také propadla. Dlaždice jsou uloženy na různě mocné vrstvě malty /až 9 cm/, která se udržela i nad částí vodovodní rýhy a uchovala zmiňované dlaždice v původní poloze. Pokračující zdvo žlabového tělesa má i zde na obou horních okrajích vynechaný ústupky, v těchto místech 9 cm hluboké a 6-7 cm široké. Světlost žlabu má převažující šíři 39-42 cm, hloubku od rovinné dlažby 49 cm. Žlab končí v rovině se severní lící prahu portálu z prostory R. Pod prahem je přes dutinu žlabu položena břidlicová plotna, stejně jako na jižním konci. V délce 143 mm jižně od ukončení žlabu je dno vyloženo třemi břidlicovými deskami a šíře žlabu je zmenšena ze 42 na 35 cm. Dále k jihu je již dno ztuženo litou vrstvou vápenné malty. Ve vzdálenosti 185 cm od jižní strany prahu ležel v hloubce 30 cm v původní situaci další železný prstencový spoj dřevěného potrubí, jehož umístění spolu s dřívějšími podobnými nálezy naznačuje přibližnou délku jednotlivých trub.

Oba chóry spojuje komunikační portál v ose lektoria, široký 160 cm, s rovnými špaletami, v jejichž západní straně zůstaly hrubě tvarované ústupky po kamenném ostění. V pořadí daném postupem výzkumných prací jsme označili chór bratří orientačně literou S. Plocha výzkumu sem zasáhla jen v malé míře, takže dosavadní zjištění jsou pouze dílčí a předběžná. Tak např. v blízkosti jižního oltáře jsme našli zlomek pískovcového okenního prutu s výžlabkem a ústupkem k uchycení skla. Porušeno se v destrukci nacházely zlomky klenebních žebor klínového dvakrát vyžlabeného profilu ve dvou velikostních typech. Dva silně poškozené výběhy klenebních žebor, nalezené v severovýchodním rohu prostory a před portálem do chóru otců, ukazují pouze hrubý tvar dolních pískovcových dílců s hrotitým ukončením žeborního svazku. Zbytky bílené omítky pokrývají odkryté části severní zdi a povrch lektoria. Rovněž v malých úsecích bylo možno pozorovat způsob dláždění prostory S. V severovýchodním rohu při lektorii v absolutní hloubce 270 cm je dlažba z cihel /úložná strana 15,5 x 21 cm/ kladena na vápennou maltu tak, že první řada začíná v rohu, cihly jsou kladeny na délku při severní zdi, řady pak postupují v tomto uspořádání k jihu a zasahují patrně pod blok severního oltáře. Úsek odkrytý spolu s částí jižního oltáře naopak sestává ze čtvercových dlaždic 17 x 17 cm, kladených šachovnicově. Destrukce klenby byla zvláště výrazná nad severozápadním rohem jižního oltáře. Mocné seskupení cihel formátu 15 x 21 x 6,5 cm /II. typ/ začínalo v hloubce 45 cm, sestupovalo k rohu oltáře a odtud na úroveň dlažby. Boční plochy cihel byly často pokryty bílenou omítkou. Některé cihly se udržely v typicky vějířovitém seskupení, které je náznakem klenebního zdiva.

Volná fronta lektoria či letneru tohoto typu poskytovala obvykle po stranách vchodu místo pro umístění oltáře.¹⁴ Představu o takové úpravě lektoria, jak tomu bylo nepochybně v krajně prosté formě v Dolanech, můžeme získat u řady příkladů : Oberwesel, klášterní kostel,¹⁵ Lübeck /dóm/,¹⁶ Brou u Broug /Notre-Dame/,¹⁷ Folgoet v departementu Finistère¹⁸ ap. Územní rozsah výzkumu v Dolanech nám dovolil odkrytí pouze severní strany dvou oltářů, takže naše představy o jejich podobě zustávají kusé /za této situace např. nevíme, zda jsou v jejich hmotě vyzděna sepulcra/.

Severní oltář je situován těsně při zdivu lektoria, 69 cm jižně od severní obvodové zdi. Dostupná severní strana jeho bloku, postaveného přímo na úrovni podlahy prostory, má šířku 180 cm, výšku 98 cm. Za předpokladu symetrického umístění jižního oltáře lze čební šíři bloku odhadnout přibližně na 150 cm. Pod horní hranou bloku, 23 cm západně od zadního čela oltáře, je vyzděn kapsovitý výklenek široký 18 cm, vysoký 23 cm, hluboký 20 cm. Podle obnažené části horní plochy bloku tvoří zdivo cihly dolanského typu II /21 x 15 x 6,5 cm/ s přidávkou plochých kusů břidlice, pojených vápennou maltou. Severní strana včetně výklenku je omítnuta, zabílena a kresebně rozčleněna šedou linkou 2 cm širokou na čtyři řady kvádrů běhounovitě vázaných. Rozměr zrcadla kvádrů není naprosto shodný /pouze jako příklad uvádíme formát kvádrů při horním okraji oltářního bloku 40 x 21 cm/. Tato výzdoba nepochybně pokračuje i na průčelní a jižní straně oltáře. Na oltářním bloku leží pískovcová menza 22 cm silná, jejíž dolní hrana je široce fasetovaná. Deskou bylo za devastace pohnuto k jihu, takže její severní okraj nepřekrývá část horní plochy oltářního zdiva a není souběžný s jeho hranou.

Jižní oltář je umístěn symetricky po boku portálu při zdivu letneru. Jeho severní bok má šířku 105 cm, výšku 103 cm /průčelní šíři lze opět jen odhadnout/. V obdobném umístění, 21 cm od zadního čela je rovněž kapsovitý výklenek 13,5 cm široký, 14,5 cm vysoký a 18,5 cm hluboký. Oltářní blok je vyzděn z cihel téhož typu jako jeho severní protějšek. Nad zadním čelem při zdivu lektoria je zvýšen dvěma stupni, které naznačují predellu : první stupeň je 12 cm vysoký a 16,5 cm široký, druhý 5 cm vysoký, 6 cm široký ; zdivo je složeno ze zlomků pískovce a cihel s kvalitnou maltou. Délkové rozměry těchto stupňů zustávají neměnitelné. Odkrytá boční plocha má na omítce opět kvádrování, provedené šedou linkou 2 cm širokou v pěti řadách : např. řada o výšce 18,5 cm je rozdělena kolmými linkami na zrcadla o šířce 21-24 cm.

Toto kvádrování na omítce zasluhuje zvláštní pozornosti. Dosud jsme měli v Dolanech možnost zaznamenat pouze bílené spárování neomítnutého cihelného zdiva oltáře v kapli N. Kvádrování omítek obou oltářních těles při stěně lektoria je nesporně vzácným dokladem svého druhu, který i při své zjednodušené formě má těsnou návaznost s povrchovou výzdobou přízemního zbytku gotickéanty v Králově Poli. Zde je malba složitější, kvádry ohraničené černou linkou jsou ještě odděleny bílým pásem, který napodobuje ložnou spáru. Tým způsob iluzivního kvádrování, obohacený geometrickým a rostlinným prvkem, známe ještě z nároží paláce Václava IV. na Pražském hradě, kde volba barevného odstínu, modrošedé linky na půdě vápenné líčky, má zase velmi blízko ke koloritu obou dolanských oltářů.

Nálezy drobného inventáře nijak podstatně nevybočily ze sortimentu dosud získávaných předmětů. Vzdle poměrně nižšího počtu hřebů zaznamenáváme již zmíněný železný prstenec dřevěného potrubí a zlomek železného pásu s otvory pro hřeby, vesměs předměty opakující se v dřívějších etapách. Totéž platí o nálezech keramiky. Hrnčové konkávní kachle s čtvercovým ústím a dovnitř zataženou římsou, uvnitř hnědění polévané, byly rozptýleny v prostora R a také v obou částech kostela. Hrnčové tvary byly nalézány v menším počtu, střepový materiál má okraje rozevřené s kyjovitě zesíleným ústím, nad hrdlem se opět objevilo typické drobné převislé okružní. Vrchol silnostěnné poklice má hrubě modelované prstencovité odsazené držadlo. Ojedinelé nálezy zuhelnatělého dřeva a zvířecích kostí nebyly odborně zpracovány.

P o z n á m k y :

- 1 V předběžném hodnocení výzkumu 1972 / PV 1972, 84/ byl vysloven názor, že nízké, uprostřed přerušené zdivo, položené u východních stran špalet bočních portálů kostela a navazující na přízdní cihelné obruby, mělo funkci "předknežištní přepážky." Nyní je bezpečně prokázán názor J. Bukovského, že jde o podezdívku pro podléhající řazené stally /srv. Bukovský-Cejnková, 235/.
- 2 Jan Bukovský, Kartuziánský klášter v Králově Poli, kostel sv. Trojice - záchranný výzkum. Zaměření hrobky a zbytku lektoria mezi oběma chůry. Březen 1975. Měř. 1 : 25. - Jan Bukovský - Dana Cejnková, Středověké nálezy v obvodu bývalého kartuziánského kláštera v Králově Poli, Památková péče 1975, 235 - 249.
- 3 E. Viollet-le-Duc, Dictionnaire raisonné de l'architecture Française du XIe au XVIe siècle, Paris 1876, I, 308.
- 4 Tamt., 309.
- 5 Bukovský - Cejnková, 246, pozn. 6.
- 6 První bezpečná zmínka o oltářní přepážce je podle Brauna známa ze slavnostní řeči pronesené r. 314 při svěcení baziliky v Tyru /Joseph Braun, Der christliche Altar, München 1924, 654/. Zamezení přístupu laikům do oltářního prostoru je doloženo na konci 4. století, kdy sv. Ambrož /340-397/ vyhradil císaři Theodosiovi /379-395/ čestné místo nikoli u oltáře, ale před přepážkou /tamt., 656/. Přísné zákazy vstupu laikům byly obvykle místního rázu, např. na synodu v severním Portugalsku /Braga/ r. 561 /tamt., 656/. Prakticky do 16. století nejsou známy nějaké výraznější předpisy o ohrazení oltářů, až čtvrtá milánská provinciální synoda r. 1576 se usnesla na této povinnosti /tamt., 654/. Pak v 16. - 17. století následovalo ještě několik podobných synodálních usnesení /tamt., 657/. Praxe zmíněného zákazu však v západní církvi nedosáhla nikdy takového stupně jako na východě /tamt. 654, 657/. Měla spíše různé okruhy, jak vidíme právě u řádových zvyklostí.
- 7 LThK VI, 527-528. - Braun II, 665-666.
- 8 Braun II, 660.
- 9 Tamt., 665.
- 10 Jde o časový rozsah Braunova 4. typu. V obecnějším smyslu je rozpětí zachovaných lettnerů rozsáhlejší : nejstarší doklad se uvádí v klášteře Vezzolano z r. 1189 a o něco starší fragment v moden-ském dómu. Ve Francii, považované za zemi vzniku lettnerů, je časová řada dokladů mezi katedrálou Chartres /1250/ a St-Etienne-du-Mont v Paříži z r. 1600 /LThK VI, 528/.
- 11 PV 1972, 84.
- 12 PV 1971, 115.
- 13 PV 1974, v tisku.
- 14 Braun I, 397.
- 15 Tamt. I, str. 398, tab. 68.
- 16 Tamt. I, str. 398, tab. 71.
- 17 Tamt. I, str. 398, tab. 184.
- 18 Tamt. I, str. 398, II, tab. 367.
- 19 PV 1967, 105.
- 20 Bukovský - Cejnková, 235 - 236, snímek na str. 242.
- 21 Václav Mencl, Výtvarný vývoj středověkých omítek, Praha 1968, str. 56-57, obr. 66.
- 22 Ojedinelost tohoto výzdného prvku nás vedla k tomu, že odkryté části oltářů byly opět zasypány ; v odkryvu lze pokračovat až po řádném zajištění před nepříznivými vlivy.
- 23 O nálezech a technologii výroby dřevěných vodovodních rour a železných spojích pojednal posledně Václav Huml, Vodovodní síť na Václavském náměstí v Praze v 15. - 17. století, Český lid 62, 1975, 223 - 230.

Grabung der Kartause in Dolany /Bez. Olomouc/. Im Jahre 1975 war Ziel der Grabung die Klosterkirche, wo es zu einer schwerwiegenden Entdeckung eines Lettners kam, der den gesamten Kirchenraum in das Chor der Väter und Chor der Brüder teilte. So wurde die Abdeckung des Chores der Väter im Innenausmass von 1.885 x 790cm beendet. In diesem Chor /mit der Letter

F bezeichnet/ wurde der übrige Abschnitt der Wasserrinne untersucht, in der Holzröhre mit Eisenringen verbunden gelegt waren. Es erwies sich, dass der Wasserleitungsabschnitt nur unter dem Kirchenraum zwischen den Seitenportalen in den Chor der Väter gelegt worden war. Gleichzeitig kam es zur Abdeckung des nördlichen Seitenportales mit kompliziert profiliertem und rot getöntem Steinfutter, das eine Reihe von übereinstimmenden Elementen mit dem Portal in der Kapelle N hat. Das Pflaster aus viereckigen Fliesen und Ziegeln blieb teilweise erhalten; den Vorgang des Legens konnte man auch in der nordöstlichen Ecke des Raumes verfolgen.

Über das Interieur des Chores der Brüder sind wir bei dem heutigen Grabungsstand nur sehr dürftig informiert. Von Steinmetzteilen entdeckte man das Bruchstück eines Fensterteiles, Fragmente zweier Typen von Gewölberippen, von zweifach gedelltem Keilprofil und zwei stark beschädigte Ausläufer dieser Rippen. Auch dieser Teil hatte einen weiss getünchten Verputz. In der Destruktion konnten Andeutungen eines Ziegelgewölbes beobachtet werden. In der Achse des Lettners ist eine Durchgangsöffnung, von deren Türfutter nur ein zweiseitiger Absatz im Gemäuer von Westen übrig blieb. Bei der freien Westfront des Lettners wurden teilweise zwei Altäre abgedeckt. Ihre gemauerten Blöcke haben auf der Nordseite taschenartige Nischen, der getünchte Verputz ist mit Quaderbemalung verziert, in einer grauen Linie durchgeführt. Auf dem Nordaltar blieb eine verschobene Mensa aus Sandstein, der Südaltar hat Andeutungen einer gemauerten Predelle. Der Fund dieses bedeutenden Komplexes hat Analogien in der ehemaligen Kartäuserkirche in Královo Pole, wo es zur Entdeckung mit einem kleinen zeitlichen Vorsprung kam.

Das Kleininventar knüpft in den Arten sowie Typen an frühere Funde an. Es sind dies Nägel hauptsächlich für Bauzwecke, Verbindungsringe für die Wasserleitung und das Bruchstück eines perforierten Eisenbandes. Die Keramikscherben weisen auf topfartige konkave Kacheltypen, die geöffneten Gefässränder zeichnen sich durch eine keulenförmig verstärkte Mündung, vereinzelt auch durch die typische schräg überhängende Krause ober dem Hals aus. In diese Gruppe gehört auch die Kappe eines keramischen Deckels mit Ringgriff. In einem kleinen Ausmass wurden Funde verkohlten Holzes mit Tierknochen verzeichnet.

NÁLEZY STŘEDOVĚKÉ KERAMIKY NA TVRZIŠTI V MAJETÍNĚ

/ okr. Olomouc /

Václav B u r i a n , Vlastivědný ústav, Olomouc

/ Obr. 38 : 1 - 10 /

V obci Majetíně probíhá od roku 1971 rozsáhlá výstavba jednotné kanalizace. Při hloubení rýhy v severozápadní části obce na jaře 1975 bylo na středověkém tvrzišti, jehož areál je již zastavěn, přerušeno pod úroveň terénu zdívo a v blízkosti domu čp. 14 zachránil jeho majitel Ludvík Nakládal úlomky středověké keramiky, vynesené z hloubky 2,5 m. Kolekci střepů odevzdal Josef Zgazar Vlastivědnému ústavu v Olomouci. Výstavbou kanalizace byl zrušen úsek místního vodního toku, čímž zanikla poslední povrchová stopa nekdějšjí vodní tvrže oválného půdorysu.

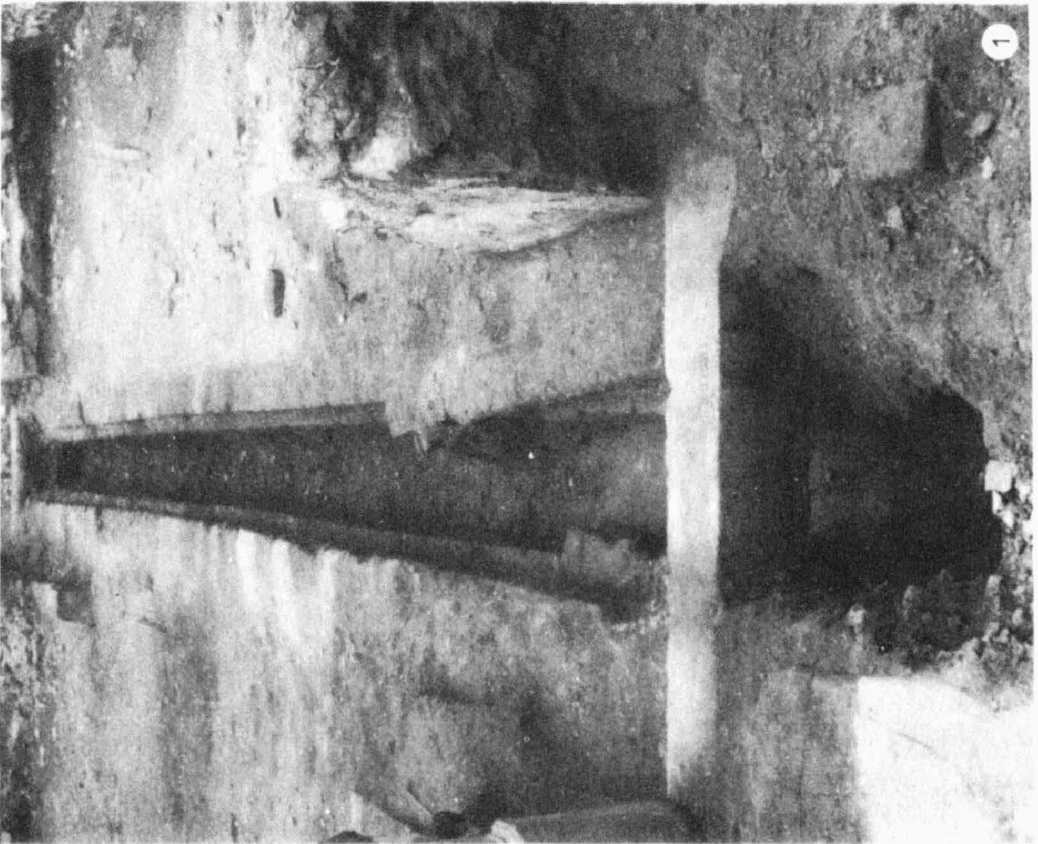
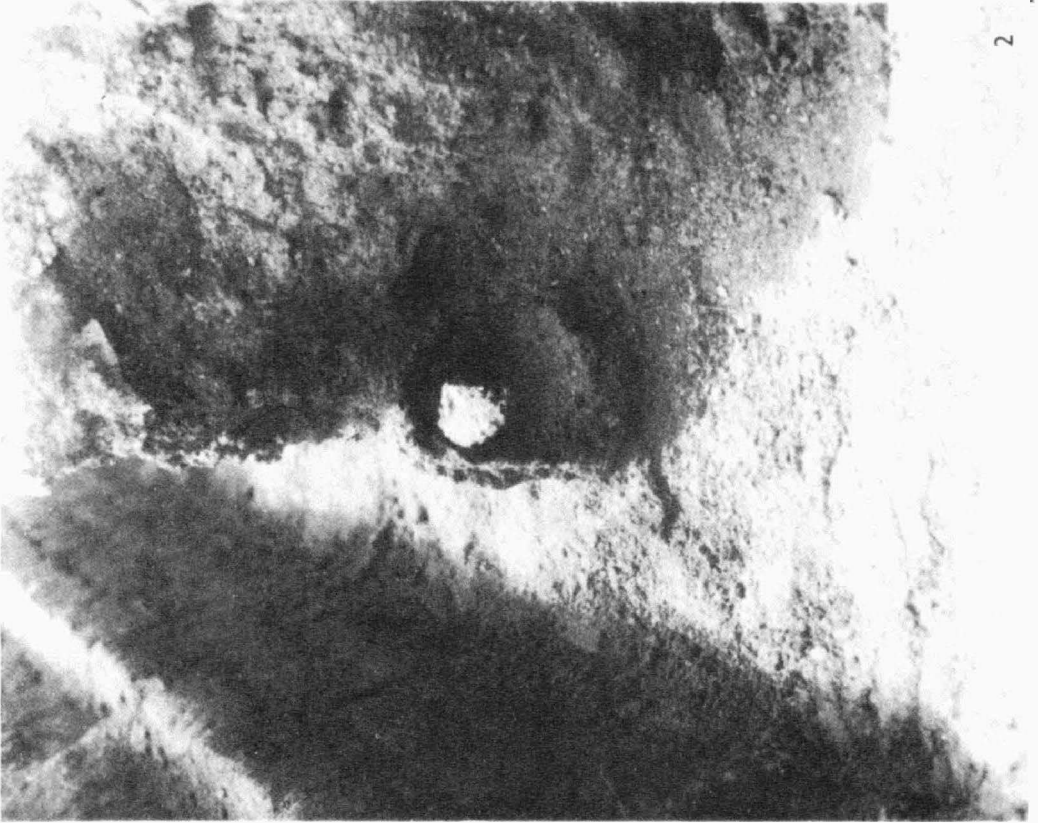
Zřejmě pro rozlehlost opevnění se v písemných zprávách o Majetíně často nerozlišuje mezi tvrzí a hradem. Původ fortifikace souvisí nepochybně s místním feudálním rodem, který se psal po Majetíně, ale již roku 1354 postupuje výslovně uváděnou tvrz /municionem Mayeczyn/ Unka z Majetína Janu a Drslavovi z Kravař.² Za husitských válek byla tvrz součástí blokády Olomouce stranou podobojí, jak také zaznamenal ve svém právním sborníku olomoucký písař Václav z Jihlavy.³ Někdy v lednu 1425 se Olomoučanům podařilo tvrže dobýt, ale zásahem zemského hejtmana Petra Strážnického z Kravař byla dána dřívějšjímu majiteli Valentínovi z Majetína, který stranil husitům a vpustil na tvrz jejich posádku. Stalo se tak na přechodnou dobu, protože již v únoru 1425 se olomoucká městská rada obrátila na Albrechta Rakouského se žádostí o posílení majetínské posádky⁴ a v dalším listu ze 12. února opět upozorňuje na ohrožení Majetína.⁵ V obou listech je Majetín označen jako hrad. Střídavě je pak uvedena tvrz Majetín v púhonu z r. 1464, v němž Hanuš z Vašatic pohání Margetu, manželku nebožtíka Jankovského, pro neoprávněnou držbu,⁶ kdežto r. 1480 se hovoří o hradu Majetíně, když ze stejného důvodu Machga z Duban pohání Mikše z Kokor.⁷ Posledně je majetínská tvrz doložena v deskovém zápise z r. 1522.⁸ Krátce poté zanikla, v současné době stojí na její ploše domy čp. 13 - 17.⁹

Stručný přehled historie majetínské tvrže ukázal, že nejsložitější dění se zde odehrávalo za husitských válek. Časově do tohoto období přísluší získaná kolekce keramických střepů, i když několik dokladů je staršího data, jako např. silný střep dolní části výdutě nádoby; je šedě zbarvený, s příměsí drobného písku a slídy, zdobený na vnější straně dvěma nízkými pětinasobnými vlnicemi /obr. 38 : 1/. Pro 12. století je typický okraj hrnce z tmavošedého materiálu s příměsí tuhy, rozevřený okraj je horizontálně seříznutý, zcela měle rýhovaný, Ø cca 18 cm /obr. 38 : 6/. Ostatní materiál, především střepy okrajů, má vesměs typické znaky keramiky z přelomu 14. a 15. století. Okrajový střep oboustranně světle okrově zbarvený má střední lomovou vrstvu šedou, rozevřený okraj je mírně ovalený, ústí na venkovní straně podtržené rýhou, na hrdle se táhne drobné okružjí, Ø 16 cm /obr. 38 : 2/. Další okrajový střep z dobře plaveného materiálu má šedé zbarvení, rozevřený kyjovitě zesílený profil je ovalený, na vnější straně jsou ostře vyryty dvě kosmo kloněné vlnice /první byla vyryta dolní vlnice/, na hrdle vyběhá profil okraje v drobné šikmo převislé okružjí, Ø cca 28 cm /obr. 38 : 3/. Střep okraje hmotné nádoby z jemného materiálu má rozevřený kyjovitě zesílený profil s lehce modelovanými žlábký, Ø cca 30 cm /obr. 38 : 4/. Okrajový střep s příměsí jemného písku, slídy a hnědele, zbarvený na povrchu světle,

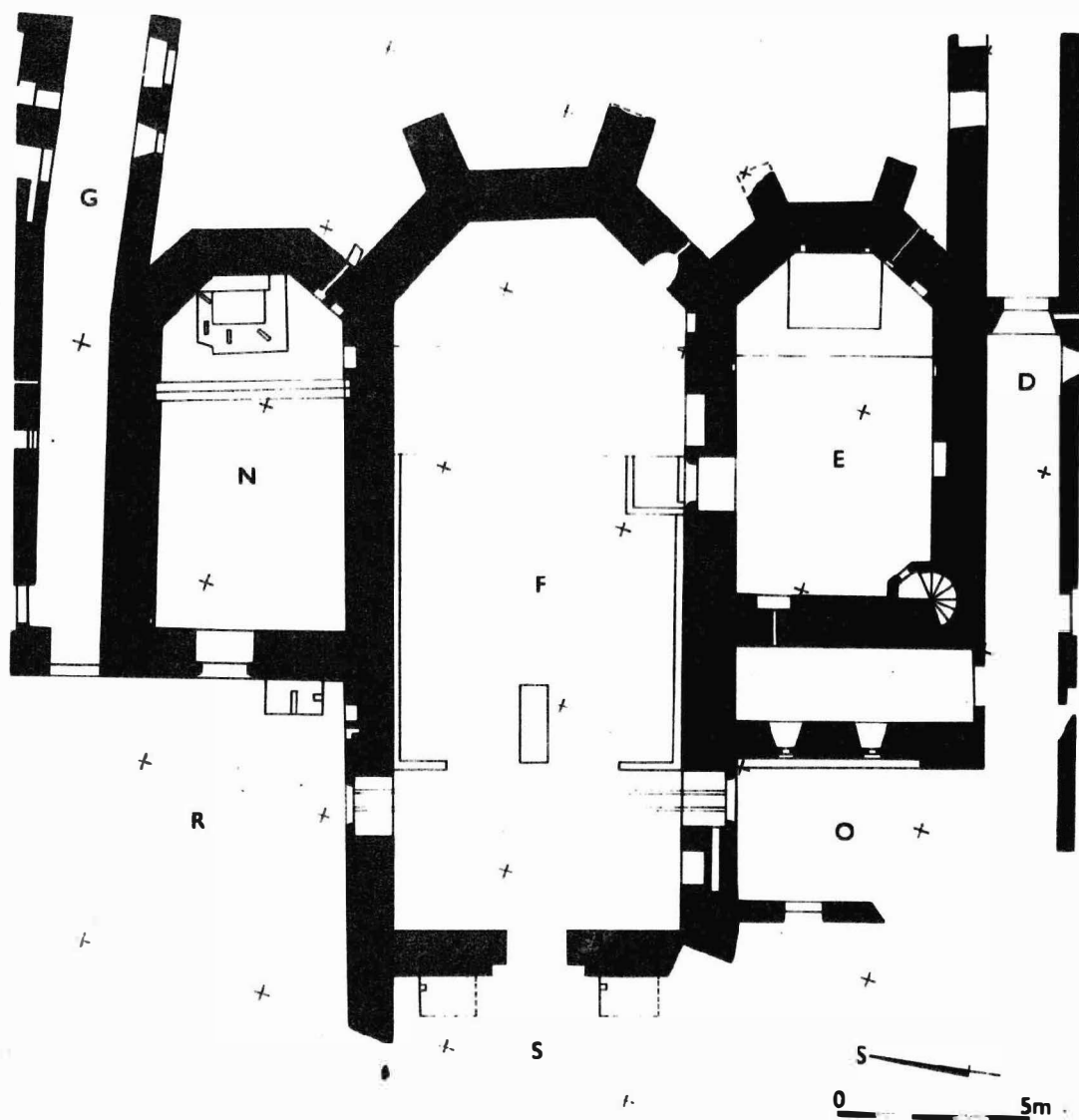
Tab. 30

Dolany /okr. Olomouc/. Kartuziánský klášter. 1 severní oltář ; 2 jižní oltář při lektoriu v chóru bratří S. - Kartäuserkloster. 1 Nordaltar ; 2 Südaltar am Lektorium im Chor der Brüder S.

Tab. 31

Dolany /okr. Olomouc/. Kartuziánský klášter. 1 vodovodní rýha ; 2 detail uložení železného spoje vodovodního potrubí v chóru otců F. - Kartäuserkloster. 1 Wasserleitungsrinne ; 2 Detail der Lage der Eisenverbindung des Wasserleitungsrohres im Chor der Väter F.

Obr. 37

Dolany /okr. Olomouc/. Kartuziánský klášter. D jižní úsek křížové chodby ; E kaple /současně sakristie ?/ ; F kostel, chór otců ; G severní úsek křížové chodby ; N kaple ; O místnost spojující křížovou chodbu s chórem otců ; R kapitulní sň /?/ ; S kostel, chór bratří. - Kartúserkloster. D südlicher Abschnitt des Kreuzganges ; E Kapelle /gleichzeitig Sakristei ?/, F Kirche, Chor der Väter ; G nördlicher Abschnitt des Kreuzganges ; N Kapelle ; O Raum, der den Kreuzgang mit dem Chor der Väter verbindet ; R Kapitelsaal /?/ ; S Kirche, Chor der Brüder.

P Ř E H L E D V Ý Z K U M Ů 1 9 7 5

Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor : Akademik Josef Poulík
Redaktoři : Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhový
Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby : Doc. dr. B. Klíma, A. Životská
Na titulním listě : nádobka z velatického žárového hrobu ze Šlapanic
Tisk : Geografický ústav ČSAV v Brně
Evidenční číslo : ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis - 450 kusů - neprodejně